

OSMANLI BEYLİĞİ'NİN KURUCUSUNUN İSMİ MESELESİ ÜZERİNE

Osman GÜMÜŐÇÜ* - Abdullah BALCIOĐULLARI**

Özet

Dünya tarihinin en önemli güçlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu'yla ilgili, hâlen devam eden çeşitli tartışmalardan biri de Osmanlı Beyliği'nin kurucusunun ismine yöneliktir. Bazı Bizans kaynaklarında ismin Atman, Ataman, Atuman şekillerinde; Arap coğrafyacı el-Umari'nin eserinde ise Tuman/Taman şeklinde kaydedilmesi, başka kanıtlar bulunmaksızın sadece ismin yazım şeklinden hareketle, oldukça farklı yorumların yapılmasına yol açmıştır. Aslına bakılırsa tüm Osmanlı kronikleriyle, diğer tüm Türkçe kaynaklarda Osman şeklinde kaydedilen ismin, özellikle Bizans kaynaklarındaki yazım şekli, tamamen Ammi Arapçanın özellikleriyle ilgilidir. Diğer sözcüklerin söyleniş ve yazılışında görülen farklılık Osman isminde de görülmüş; hâliyle, Ammi Arapçada Atman, Itman veya Utman olarak söylenen ve hatta yazılan Osman ismi, ilk devirlerden itibaren Bizans-Arap temasının yoğun olduğu bölgede, Bizans kaynaklarına da bu sahadaki söyleniş ve hatta yazılış şekliyle Atman olarak geçmiş görünmektedir.

Anahtar kelimeler: Osman, Atman, Osmanlı Beyliği, Ammi Arapça, Pachymeres, el-Umari.

ON THE QUESTION OF THE OTTOMAN PRINCIPALITY'S FOUNDER'S NAME

Abstract

One of the ongoing debates about the Ottoman Empire, that is one

* Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Coğrafya Bölümü, ogumuscu@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-5099-8444.

** Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Coğrafya Bölümü, abalci@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5462-5968.

of the most important powers in the world history, is for the name of the founder of the Ottoman Principality. In some Byzantine sources, the name, in forms of *Atman*, *Ataman*, *Atuman*; the recording of the Arab geographer al-Umari as *Tuman* / *Taman* in his work has led to quite different interpretations. Some modern Ottoman historians questioned the ethnic origin of the founder and entered into deep discussions. As a matter of fact, the name recorded as *Osman* in all Turkish sources with all Ottoman chronicles, especially the way of writing in Byzantine sources, is completely related to the features of colloquial Arabic. The difference in the phraseology and spelling of other words was also seen in the name *Osman*; which was spoken and even written as *Atman*, *Itman* or *Utman* in colloquial Arabic, in the region where the Byzantine-Arab theme was intense, it seems also to have passed to the Byzantine sources as *Atman* in the form of spoken and even written in this field.

Keywords: Osman, Atman, Ottoman Principality, colloquial Arabic, Pachymeres, al-Umari

Giriş

XIII. yüzyıl sonlarında kurularak Batı Anadolu'daki diğerleri arasında küçük bir beylik iken zamanla dünya gücü hâline gelmiş siyasi bir organizasyonun kuruluşunun pek çok cephesinin bugüne dek hâlen gizemli kalmasına bakılırsa kurucu ismiyle ilgili tartışmalara da şaşılmamalıdır. Fakat bazı Bizans kaynaklarında Osmanlı Beyliği bağlamında kaydedilen kişi ismi “Atman”ın, sonraki araştırmacılar tarafından çok farklı biçimlerde yorumlanarak değerlendirilmesi, bugün itibarıyla ortaya öngörülemeyen nitelikte neticeler çıkarmıştır. Böyle sorunlu bir meseleden hareketle hazırlanan bu yazıda, dönemin bazı kaynaklarında kaydedilen ismin Osman'dan başkası olamayacağı iddiasıyla yola çıkılarak hem birincil kaynaklar ve modern araştırmalar hem de tarihî ve filolojik veri ve kanıtlardan faydalanarak mesele aydınlatılmaya çalışılmıştır.

O dönemin bazı müelliflerinin, belirtilen ismi Osman'dan farklı kaydetmelerinden kaynaklanarak günümüze ulaşan bu sorunlu ve çelişkili durumun, Osmanlı kuruluş¹ meselesinin her cephesinin büyük bir tartışmaya yol açması gibi ciddi bir tartışma zemini oluşturması son derece ilginçtir. Gerçekten de konu hakkında ilk ileri sürülen fikirlerden itibaren, Osmanlı Beyliği kurucu-

¹ Günümüze kadar geniş bir literatür oluşturan “Osmanlı kuruluş meselesi” üzerine kitap boyutunda araştırma hazırlamış başlıca isimler şunlardır: H. A. Gibbons, P. Wittek, M. F. Köprülü, H. İnalçık, G. G. Arnakis, R. P. Lindner, C. Kafadar, H. Lowry, S. Divitçioğlu, R. Kaplanoğlu, E. Zachariadou, M. Öz-O. Özel, B. Ünlü, A. Demirhan, U. Altuğ.

sunun isminin ne olduğu da ciddi bir sorun hâline gelmiş ve ismin farklı yazımlarından hareketle sayfalarca farklı düşünce üretilmiştir.²

Türkçe literatürde bu konuya ilk defa değinen ve ciddi bir araştırma ile çeşitli açıklamalar yapan isim H. A. Erzi'dir. Onun çalışması üzerinden kısaca meselenin serencamına göz atıldığında, daha o yıllarda dahi epeyce tartışmanın yapıldığı görülebilir. Erzi tarafından 1940'ların başında dikkat çekilip vurgulandığı üzere, çeşitli tarihçiler uzun süreden beri Osmanlı Devleti'nin kurucusunun isminin Hristiyan, Müslüman ve Osmanlı kaynaklarında birbirinden farklı şekillerde kaydedildiğini görmüşler ve bunlara istinaden bazı düşünceler ileri sürmüşlerdir. Erzi'ye göre, bu konu ilk defa Joseph de Guignes'in (1721-1800) 1758 yılında basılan *Histoire générale des Huns, des Turcs, des Mogols, et Desautres Tartares Occidentaux* isimli kitabında yer almış ve burada Arap müverrihlerinin eserlerinde "Atman" veya "Taman" şeklinde bulunduğu ve bunun Arap ismi olan Osman ile karıştırıldığı söylenmiştir; Gy. Moravcsik ise Bizans müverrihlerinin eserlerinde ve bilhassa Georgios Pachymeres (1242/1261-1310) ve Nikephoras Gregoras'ta (1290/1295-1360) Atman-Atuman isminin mevcudiyetini muhtelif örneklerle ortaya koymuştur (Erzi, 1940/42, s. 323-324).

Erzi tarafından yapılan çalışmada bu ismin, El-Umari'de (1300-1349) iki yerde geçtiği, Cenevizli Balaban'dan alınan yerde "Taman/Tuman" şeklinde, Şeyh Haydar Uryân'a istinaden verilen yerde ise "Osman" şeklinde kaydedildiği belirtilmiştir. Diğerlerini de dikkate alarak inceleyebildiği kaynaklarda farklı şekillerde geçen isimler üzerinde değerlendirmelerini yaptıktan sonra Erzi, neticede "Bütün bu şartlar karşısında şimdilik kati bir hüküm verme imkânı yoktur. Bununla beraber esas itibariyle Osman'ın 'Otman ve Tuman'

² Konu hakkında fikir belirten çalışmaların başlıcaları şunlardır: De Guignes, J. (1923) (orj. 1758). *Histoire générale des Huns, des Turcs, des Mogols, et desautres Tartares occidentaux/Hunların, Türkler'in, Moğollar'ın ve Daha Sâir Tatarlar'ın Tarih-i Umumisi*, VII [çev. H. Câhid (Yalçın)]. İstanbul: Tanin Matbaası, s. 520, dipnot: 2; Gibbons, E. (1839). *Histoire de la Décadence et de la Chute de l'Empire Romain*, II. Paris, s. 794; Giese, F. (1925). Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu meselesi. *Türkiyat Mecmû'ası*, I, 155-171; Kramers, J. H. Osman. In *Encyclopédie de l'Islam*, III, s. 1075; F. Babinger. Osmancık. In *Encyclopédie de l'Islam*, III, s. 1082; Moravcsik, G. (1943). Türk tarihi bakımından Bizans kaynaklarının ehemmiyeti. II. *Türk Tarih Kongresi* (1937) içinde s. 498. İstanbul: Türk Tarih Kurumu.; Erzi, H. A. (1942). Osmanlı devletinin kurucusunun ismi meselesi. *Türkiyat Mecmû'ası*, VII-VIII (1940-42)/1, 323-326; Heywood, C. J. (2000). Filling the black hole: the emergence of the Bithynian Atamanates. In *The great Ottoman-Turkish civilisation* (ed. Kemal Çiçek), Vol. 1, p. 107-115. Ankara.; Bazin, L. (1980). Antiquité néconnu du titre d'Ataman. *Harvard Ukrainian Studies*, 3/4, 61-70.; Turgut, V. (2016). Osman Gazi'nin kimliği meselesi ve cihanşümül bir devlete isminin verilmesinin sebepleri üzerine. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 11/1, 83-120; Yılmaz, H. (2018). Osman Gazi'nin kayıp ikinci sikkesi ve Osmanlı kuruluş tartışmalarına etkisi. *Ab-ı Hayat'ı Aramak Gönül Tekin'e Armağan* (yay. O. Kolbaş - O. Üçer) içinde s. 763-788, İstanbul: Yeditepe.

isimlerinden birini taşımış olduğu kuvvetle ileri sürülebilir.” (Erzi, 1942, s. 323-326) kanaatine ulaşmıştır.

Selçuklu tarihçileri arasında haklı bir üne sahip olan O. Turan, herhangi bir kaynak göstermeksizin mesele hakkında aynen şu ifadeyi kullanmıştır: “Osman adının Türkmenler arasında Otman şeklinde ve Arapça telaffuzuna yakın bir söylenişi olduğuna Otman veya Otman Baba isimleri delalet etmekte ve Bizans kaynaklarında Atman adı da bu suretle meydana çıkmış gözükmektedir.” (Turan, 1993, s. 652). Bilindiği üzere Otman Baba (1378-1478), bir Kalendarî şeyhi olup hayatı hakkındaki bilgiler, halifelerinden Küçük Abdal'ın onun ölümünden beş yıl sonra kaleme aldığı *Vilâyetnâme-i Otman Baba* adlı esere dayanmaktadır (Şahin, 2007, s. 6-8).

Fransız araştırmacı L. Bazin, *Antiquité méconnue du titre d'Ataman* isimli çalışmasında, Ukrayna Kazaklarında bulunan “ataman” unvanı üzerinde durarak Antik Türkçedeki izlerini araştırmıştır. Müellif çalışmasında, “-man/-men” artırıcı son eki alan “Karaman, Türkmen, Kölemen” örneklerinde olduğu gibi, Eski Türkçedeki “ata”nın babası, yani ata kelimesinin bir türevi olduğunu ve bu ismin, “taman, tarkan, atabey, ataman ve hatta Atatürk” formlarıyla ilişkilendirilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca Bazin burada, Türklerin Konstantinopolis'in fethinden önceki, XIII. yüzyılın sonundan XV. yüzyılın ortalarına kadar olan Bizans kaynakları, sadece Atman veya Atouman'a karşılık gelen isimlerden de söz eder. Bu isim, Pachymeres ve Gregoras yanında “Atoumdnos ve Atoumdnês” şekliyle iki Helenize form, 1522'de tamamlanan anonim bir kronikte Osman/Otman'a karşılık gelen formlar ve 1453'ten sonra da özellikle Doukas'ta ortaya çıkar. Bu ve önceki bazı yazarlara göre Moravcsik, Osman'ın İslami adının yanında, bir Türk adı Atman veya Ataman olduğunu varsayar. Bu ismin çeşitli türevleri ve antik şekillerini de dikkate alan Bazin, Türklerin Müslüman olmasıyla, Arap kökenli İslami isimleri dönüştüren popüler Türk etimolojisi vakalarının nadir olmadığını belirterek Ataman isminin her hâlükârda sadece popüler bir etimoloji olabileceğini vurgulayarak Osmanlıların atalarının İslami Osman adıyla çağrıldığından şüphe olmadığı sonucuna varır (Bazin, 1979-80, s. 61-70).

V. Turgut'un da belirttiği üzere, konu hakkında yapılan bazı çalışmalarda, Osmanlı şeceresinin tetkikinden Ertuğrul'un kendisi, ceddi, kardeşleri ve torununun Türkçe isimler almasına rağmen oğlunun Osman adını almasının garipliğine dikkat çekilmiş; bu bağlamda devletin kurucusunun Osman'dan başka bir isminin olup olmadığı veya bu isme benzer bir ismin sonradan İslami şekle sokulup sokulmadığı hususu araştırmacılar tarafından irdelenmiştir. Konu hakkında en eski mülahazayı ileri süren De Guignes'ten sonra, mesela Giese ve Babinger, Osman'ın diğer adının “Ataman” olabileceğinin üzerinde durmuşlardır. Kramers ve Moravcsik de konu hakkında görüş beyan eden

önemli araştırmacılarıdır. Pachymeres ve Gregoras'ın eserlerinde halifenin ismi aslına uygun yazılmışken “Ataman” isminin varlığı, özellikle çok dikkat çekici bulunmuştur. Bundan daha dikkat çekici olanı, bir Arap seyyah olan el-Umari'nin eserinde yer alan “Taman” ismi olup seyyahın “Osman” ismine aşına olmasına rağmen bu ismi kullanmış olmasıdır (Turgut, 2016, s. 85-86).

C. Heywood, *Filling the black hole: the emergence of the Bithynian Atamanetes* (2000, s. 107-115) isimli çalışmasında, bir hayli zorlamayla Osmanlının Türk değil Moğol kökenli olduğunu ve Söğüt çevresine doğudan Malazgirt sonrası değil, kuzeyden Karadeniz ötesinden, Balkanlar üzerinden geldiğini ileri sürerek Ataman ismine değinir. Bu isimden yola çıkarak C. Imber tarafından *black hole* ismiyle belirtilen kuruluş meselesi sahasındaki boşluğu doldurma çabasından başka bir şey olmayan girişim, Osman ismi etrafındaki düşünceler katarına hayal gücü yüksek bir eklemidir. Esasında müellifin ilk defa 1999 yılında *Osmanlı Devleti'nin kuruluş problemi: yeni hipotez hakkında bazı düşünceler* (Heywood, 1999, s. 137-145) ismiyle Türkçe yayımladığı yazının başlığı İngilizce aslına göre değiştirilmiştir. İsmi değişse de içeriği aynı olan bu çalışmada Heywood, Osmanlı nüvesi ya da öncül devletin kesin biçimini, son ve geçici cihanşümül Moğol barışının bitişini önceleyen Müslüman olmayan Altın Ordu ile Müslüman İlhanlı arasındaki kısa süreli açık savaş (1296-1304) döneminde aldığını ileri sürerek Osmanlı nüvesinin tesadüfi oyuncular olan ve Pontik, Anadolu olmaya ve hatta gayrimüslim bir kökene sahip Bitinyalı Atamanlar tarafından verildiği fikrini ortaya atmıştır.

İlk Osmanlıların toplumsal kökeni hakkında çalışan I. Melikof konu hakkında sadece, “Ertuğrul'un üç oğlu vardı: Gündüz, Sarubali ve Osman. Müslüman adı taşıyan yalnızca Osman'dır. Bu yüzden Bizans kaynaklarında ‘Atman’ biçiminde geçen adının kökenleriyle ilgili sorunlar gündeme gelmiştir.” (Melikof, 2000, s. 154) diyerek sorunun çıkışına dair bir tespit yapar.

Konuya F. Emecen de dâhil olmuş, Pachymeres'in Osman için yazdıkları bağlamında meseleye şöyle değinmiştir:

“Aslında Pachymeres burada Osman ile Ali'nin faaliyetlerini karşılaştıran bir ifade kullanmıştır ve Osman'ın adını ilk zikrettiği hadise bir Bizans kuvvetini mağlubiyete uğrattığı Bafeus Savaşı dolayısıyladır. Osman'ın adını da ‘Atman’ olarak yazar. Bazı araştırmacılar bunun bir ad olmaktan ziyade bir unvan olabileceğini ileri sürmüşler, hatta onun Altınorda sahasında meydana gelen karışıklıklar sonucu Bitinya yöresine gelmiş bir topluluğun liderlerinden biri olup adının da bu liderlikten gelen unvana yani ‘ataman’a dayandığı, dolayısıyla onun Bitinyalı ‘atamanlar’dan biri olabileceğini dahi belirtmişlerdir.” (Emecen, 2002, s. 31)

Osmanlı kuruluş dönemi üzerinde çalışan R. P. Lindner de meseleye değinerek önce Pachymeres sonra da Heywood atfıyla konu hakkında şu açıklamayı yapmıştır:

“Bu çalışma, Anadolu üzerinde büyük bir ilgisi bulunan ve tarihî kayıtları 1307 tarihinde sona eren Bizanslı tarihçi Pachymeres'in metinleri üzerinden incelemeler yapan Heywood'un proaktif çalışmalarından elde edilmektedir. Pachymeres ilk Osmanlı liderine Atman olarak atıfta bulunmaktadır. Atman ifadesi Bizanslıların Osmanlı liderlerini Osman veya Othman olarak betimlemeleri dikkate alındığında alışılmışın dışında bir ifadedir. Heywood, Bizans lider yapısı ve Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Moğolların arasındaki ilişkiye atıfta bulunan Pachymeres'in diğer pasajları üzerinde çalışmalarda bulunmuş ve Atman'ın Osman anlamına gelmediğini Ataman'a (Hetman) atıfta bulunduğunu iddia etmiştir. Bu ithaf Osmanlıların yükselişi ile Altınordu Devleti arasındaki ilişki açısından etkileyici bir yol aralamıştır, fakat bu yol gerekli ve yeterli kanıttan fersah fersah uzaktır.” (Lindner, 2013, s. 132)

Bu konu, yakın bir tarihte V. Turgut tarafından ele alınmış ve özellikle vakıf kayıtlarından hareketle şu sonuca ulaşılmıştır:

“Çalışmanın esas noktalarından ilkinin Osman Bey'in kimliği meselesi teşkil etmekte olup arşiv kayıtlarının yönlendirdiği üzere El-Umari'deki 'Taman' ismi üzerinde durulmuştur. Bolu'da küçük hamamı bir mescit ve medreseye vakfettikten başka küçük zaviye vakıfları kuran 'Toman Bey' ve onun 'Ulubey' şeklinde kaydedilen oğluna ait vakıf kayıtlarına işaret edilmiş ve bu kayıtların Osman Bey ve oğlu Orhan Bey'i gösteriyor olabileceği fikrine varılmıştır. Bu fikir, El-Umari gibi Arap bir seyyahın Arapça bir isim yerine Türkçe 'Toman' ismini yanlışlıkla da olsa kullanmayacağını, böyle bir yanlış kullanım olacaksa bile tam tersi bir durumun olması gerektiği düşüncesiyle de desteklenmektedir.” (Turgut, 2016, s. 97-98)

Böylece, konu hakkında yakın yıllarda kalem oynatanlardan biri olan V. Turgut, Arap coğrafyacı el-Umari'nin kaydettiği “Taman” ismi ile Bolu'daki bazı vakıf belgelerinde tespit ettiği “Toman Bey” adının yakınlığından hareketle, Osmanlı Devleti kurucusunun adının “Toman” olabileceği sonucuna varmıştır.

Akademik çevre dışında olsa da Osmanlının ilk dönemleri hatta öncesi ve sonrasına ait pek çok meseleye değinen, çok sayıda araştırma kaleme alan H. Yılmaz da meseleden uzak kalamamış ve olması gerektiği mecranın dışına çıkan bu tartışma hakkında ulaştığı düşüncelerini dile getirmiştir. Yılmaz'a göre, XVIII. yüzyıl sonlarında De Guignes ile başlayan Osmanlı Devleti'nin kurucusunun adının Arapça “Osman” mı, yoksa kavmî bir isim olan Türkçe “Otman, Toman, Ataman hatta Azmân” mı olduğu meselesi, o zamandan beri

tarih çevrelerinde lüzumsuz bir tartışmaya sebebiyet vermiş ve zorlama birtakım yorumlarla bu konu, devleti kuran hükümdarın Müslüman olup olmadığı noktasına doğru çekilmek istenmiştir. Avrupa menşeli benzeri kaynaklarda halife Hazret-i Osman'ın adının daima “Uthman”; Osman Gazi'nin adının ise “Othman” şeklinde yazılışını büyük bir çelişkiymiş gibi yansıtarak bu gereksiz tartışmayı kendilerince fütursuzca genişletmeye çalışanlardan hiçbiri, bu farklılığın; Osman'ın Arap ses çıkış fonetiğinde yumuşak bir tarzda “Usman”; daha sert ve kaba bir yapıya sahip olduğu aşikâr olan Türk dil fonetiğinde ise “Osman” şeklinde çıkmasından kaynaklandığını anlayamadıkları gibi; bu isimlerden birinin illa diğersinin yerine kullanılmış olması gerektiği saplantısından da kendilerini kurtaramamışlardır. Oysa bu konuya dâhil olan pek çok ismin her defasında tekrarladığı, el-Umari'nin *Mesalikü'l-Ebsar* isimli eserinde yer alan (طمان) “Toman” ve (عثمان) “Osman” isimlerinin doğrudan çağdaş iki görgü şahidinin dillerinde dolaşması; bunlardan birinin kavmî, diğersinin dinî menşeli bir isim olarak aynı zamanda ve aynı kişi hakkında pekâlâ kullanılabilirdiğini gösterir. İddiacıların söz konusu isimleri “dinî” ve “kavmî” diye ayırıp Ertuğrul Gazi ve çevresindekilerin isimlerinin hep “kavmî” olmasını, kurucu hükümdarın adının “Osman” olamayacağına delil saymalarına gelince, Ertuğrul ile birlikte Bithynia'ya gelen ilk Oğuz önderlerinden Hacı Karaoğlan'ın, bir pir-i fâni iken tevliyetini yürüttüğü Gazi Süleyman Paşa'nın İznik vakıflarına ait Şaban 761/Haziran 1360 tarihli orijinal vakfiyesinde, asıl adının (عثمان بن يوسف) “Osman bin Yusuf” olduğunun vurgulanması ve hemen öncesinde onun (زينالحج والحرمين) “Zeyne'l-Hacc ve'l-Haremeyn”, (حاجى) “Hacı” gibi dinî unvanlarla anılması; Osman Gazi'nin hem selefi hem çağdaşı Türkmen liderlerinin de tıpkı kendisi gibi aslen dinî, lakap olarak kavmî iki isimle birden adlandırılmış olduğunu ispat etmektedir (Yılmaz, 2018, s. 769-770).

H. Yılmaz'ın son olarak 2020 yılında *Osmanlı Devleti'nin kurucusunun gerçek adı Osman mı, Otman mı?/1-2* başlıklı bir yazı yayımlaması konu bağlamında önemlidir. Yılmaz'ın iki parçalı bu yazının sonucunda vardığı netice şöyledir:

“Şu hâlde yukarıda sıraladığımız çağdaş kaynaklar, belgeler ve nüsmatik belgeler ışığında Osmanlı Devleti'nin kurucusunun gerçek adının -bilinen meşhur şekliyle- kuşkusuz ‘Osman’ olduğu, bununla birlikte onun Oğuz-name kaynaklı eserlerde ve benzeri etnik vurgular içeren Tarih-i Otman (Mir ‘Osman) gibi monografilerde meşhur iki ‘kavmî’ isim olan ‘Otman’ ya da ‘Toman’ isimleriyle de yâd olunduğu; yine çağdaşı olan El-Umari'nin iki eserinde de bu yüzden iki görgü şahidi tarafından, aynı anda hem ‘Osman’ hem de ‘Toman’ isimleriyle anılmış olduğu neticesine ulaşabiliriz.” (Yılmaz, 2020a, s. 28-35; 2020b, s. 16-23)

Görüldüğü üzere, yürüttüğü araştırmalarda H. Yılmaz, kurucu ismi hakkında daha önce ileri sürülen tüm farklı fikirleri kesin bir dille reddederek Arapça ve Türkçe dil fonetiği, ulaşabildiği tarihî kayıtlardaki yazım şekilleri ve nihayet kendince en sağlam kanıt niteliğindeki sikkelerden hareketle, Osmanlı geleneksel anlatılarında geçtiği hâliyle ismin “Osman” olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakat o dönemde kişilerin dinî ve kavmî iki farklı ismi taşıdıklarını ileri sürmesi, meseleyi yine içinden çıkılmaz hâle getirmektedir.

Yeni tarihli çalışmasında U. Altuğ, Osman ismi meselesine de değinmiş; hiçbir kaynak göstermeden ve herhangi bir atıf yapmadan doğrudan açıklamalar yapmıştır. Müellif, konu hakkında aynen şu bilgileri vermiştir:

“Atman/Ataman adına gelince Osman’ın bu şekilde Bizans tarihlerinde geçtiği belirtilmişti. İsmi söz konusu kaynaklarda bu şekle bürünmesinin ana nedeni Osman kelimesinin Arap alfabesinde عثمان biçiminde yazılması ve orijinalinde hem *ayn* hem de *peltek se* harflerinin a/u ve t/s sesleri arasındaki sesleri ifade etmesidir. Bu suretle Arapça olan bu isim u/a-t/s-man şeklinde telaffuz edilir. Bugün Türkçede Osman olarak yazılıp okunan isim, orijinalde ve o dönemde u/a-t/sman şeklinde telaffuz edilmekteydi, nitekim bu doğrultuda ismin Otman şeklinde karşımıza çıkan versiyonları da mevcuttur. Otman ve Osman isimleri aynı kelime *peltek se* harfinin telaffuzundan dolayı ayrı formlar hâlinde ortaya çıkmış, fakat zamanla Osman şeklinde sabit kalmıştır. Bu görüntü o dönemde Anadolu’da ismin Arapça orijinalinde yakın biçimde telaffuz edildiğini de gösteriyor. Bunu işiten Rumların ve yabancıların dimağında isim Osman ve Ataman/Atman şeklinde belirmiş, böylece Osman Beg Pachymeres tarihinde ve akabinde Batılı diğer unsurların yazılarında karşımıza Ataman/Atman ve Otman olarak çıkmıştır. Nitekim imparatorluğu da Ottoman adıyla nitelermeleri de bundan kaynaklanmıştır. Ataman ve Toman isimleri ise bambaşka süreçlerdir.” (Altuğ, 2020, s. 64-65)

Çalışmaları zikredilmeden geçilmeyecek önemli isimlerden İ. H. Danişmend, meşhur eserinde sadece, “Muhtelif membalarda Osman Gazi’den ‘Osmancuk=Osmancık’ ve ‘Osman Bey’ şekillerinde de bahsedilir. Eski Garp membalarında bu ismin ‘Othman, Othoman’ vesaire gibi değişik şekillerine de tesadüf edilmektedir.” (Danişmend, 1971, s. 1) bilgisini vermektedir. İkinci önemli isim A. D. Alderson ise, 1956 yılında İngilizce yayımladığı *Osmanlı hanedanının yapısı* isimli hacimli kitabında, hanedan üyelerinin kullandığı tüm isimler, unvanlar ve diğer konulara değindiği hâlde, Osman adı ile ilgili olarak yukarıda belirtilen tartışmaya hiç temas etmemiştir (Alderson, 2018).

Bizans kaynaklarındaki yazım şekliinden sonra, el-Umari tarafından belirtilen iki farklı yazım meselesine de değinmek faydalı olacaktır. Öncelikle el-Umari ve o dönemin diğer seyyah ve coğrafyacıları, seyahatleri sırasın-

da bilgi ve haber aldıkları kişileri belirterek eserine geçirir ve aynı meseleye ait olmak üzere farklı kişilerden aldıkları farklı haberleri, bazen sentezlerken genellikle aldıkları şekliyle yazarlardı. Dönemin Anadolu'su hakkında en detaylı bilgileri veren el-Umari, Anadolu'da bu dönemde bulunan Türk beylikleri hakkında verdiği bilgileri iki farklı kimseden almıştır. Bunlardan biri, Müslüman Şeyh Haydar Uryan ve diğeri Cenovalı Balaban'dır. el-Umari, Uryan'dan aldığı bilgilerin "Şeyhten daha iyi eğitilmiş Cenovalı Balaban'ın bana anlattıklarıyla örtüşmemektedir." vurgusunu da yapar; Osman ismi için Şeyh Haydar Uryan, "Orhan b. Osman" biçiminde Cenovalı Balaban ise, "Orhan b. Tuman" (el-Umari, 2014, s. 147-164) şeklinde olmak üzere iki farklı kayıt düşmüştür. Kanıtlanması mümkün görünmese de bize göre yanlışlık Balaban tarafından yapılmış ve el-Umari de müdahale etmeden olduğu gibi yazmıştır. Aslına bakılırsa bahsi geçen yanlış yazım, elinizdeki çalışmada ileri sürülen düşünceyi de teyit eder niteliktedir. Zira Müslüman şeyh, doğal olarak ismi doğru yazmış; Hristiyan Balaban, bu ismi Utman şeklinde yazması gerekiyorken muhtemelen bir harfin yerini takdim tehiri yaparak Tuman şeklinde ifade etmiş görünmektedir.

Şu hâlde burada, Osmanlı Beyliği'nin kurucusunun ismi hakkında tartışma yapan müelliflerin, basit bir noktayı yani "şimdi olduğu gibi geçmişte de herkesin hata yapabileceği" basit gerçeğini atlıyor göründüklerini söylemek mümkündür. Gerçekten de Arap bir coğrafyacı, farklı haber kaynağından dolayı aynı ismi biri doğru diğeri yanlış şekilde yazmış yani bu durum basit bir insan hatası olarak kayda geçmiş gibi durmaktadır. Dolayısıyla bu türden hataların herkes tarafından ve her zaman yapılabileceği ihtimali, akıldan hiç çıkarılmamalıdır. Nitekim -biraz geç tarihli olsa da- başka bir çağdaş Arap müellif olan İbn Hacer'in (1372-1449) kayıtlarına bakıldığında ismin doğru yazıldığı hemen dikkati çekecektir.

Şevkiye İnalçık tarafından hazırlanan İbn Hacer'in, *Enbâül-gomr* isimli eserinde sene 796 (Cilt I, s. 105a) için şu bilgiler verilir:

"Rum (memleketi) sahibi Murad b. Orhan b. Erden Ali b. Osman b. Süleyman b. Osman el-Türkmani bu sene içinde ölenler arasındadır. Bunların soylarının Hicaz Araplarından olduğu söylenir. Aralarında ilk defa meşhur olan kimse Süleyman'dır. Kendisi gazalar yapar, ona tabi olan asker de bu gazalarda beraber bulunurdu. Cesur, kahraman bir insandı ve bu vasıflarıyla meşhur oldu, tabileri çoğaldı; sonra öldü. Yerine oğlu Osman geçti. Osman, 730 senesi sıralarında Bursa'yı fethedip burasını yurt edindi. Sonra onun yerine oğlu Erden Ali³ geçti. Cihadda, ulema ve sulehaya (gösterdiği) yakınlıkta babasından daha ileri gitti. Birçok tekke ve zaviyeler yaptırdı. Sonra öldü ve yerine oğlu Orhan geçti." (İnalçık, 1948, s. 190-191)

³ Yukarıda kısaca açıklandığı gibi, İbn Hacer de bu isimde yanlış yapmış görünmektedir.

Türkçe kaynakların tamamında, Osmanlı kroniklerinde ve günümüze kadar çalışılan Osmanlı arşiv vesikalarında “Osman”dan başka bir isme tesadüf edilmemesi, Osmanlı Beyliği kurucusunun ismi ile ilgili bir sorun teşkil etmemiştir. Zaten yukarıda belirtildiği üzere, bu ismin tartışma oluşturması tamamen bazı Bizans kaynakları ile bir Arapça kaynaktan neşet etmiştir. Bu yüzden Osmanlı yazılı kaynakları üzerinde durmaya gerek yoktur. Ama kronikler, vakfiyeler ve diğer yazılı belgeler dışında esasında en sağlam kanıtlar arasındaki sikkeler, isim meselesinde şimdiye kadar biraz ihmal edilmiş görünmektedir. Bu yüzden konumuz açısından Osmanlı sikkelerine bakılmasında da fayda vardır.

Bilindiği üzere Osmanlı'nın ilk sikkesinin 1980 yılında İ. Artuk tarafından bilim dünyasına tanıtılmasına rağmen, sonradan bu sikkenin gerçekliği hakkında bazı şüpheler dile getirilmiştir. İnalçık'ın bu sikke için “bir antikacı uydurması” demesi, zamanla meseleyi içinden çıkılmaz hâle getirmiştir. Artuk tarafından yapılan çalışmada söz konusu sikkeye, “Sikke bugüne kadar gördüğümüz Osmanlı akçeleri gibi sanatkârane basılmamıştır. Bu bakımdan, basılan ilk Osmanlı akçelerinden biri olduğu muhakkaktır.” hükmü verilmiş ve sikkenin her iki yüzünde de Arap harfleriyle “Osman bin Ertuğrul” kaydının bulunduğu gösterilmiştir (Artuk, 1980, s. 27). H. Yılmaz, Osmanlı sikkeleri hakkındaki bir araştırmasında Artuk tarafından tanıtılan bu sikke hakkındaki kanaatini şöyle ifade etmiştir: “Şu hâlde sikkeyi darp ettiren kurucu hükümdarın orijinal adının, Arapça (عثمان) “Osman” olduğu da tereddüde imkân bırakmayacak derecede açıktır.” (Yılmaz, 2018, s. 770).

Artuk eliyle bilim dünyasına tanıtılan sikkeden sonra, yakın yıllarda bilim dünyasına ikinci bir sikke daha tanıtılmıştır. Erken Osmanlı dönemine ait diğer tüm unsurlar gibi, yine ciddi tartışmalara yol açan bu ikinci sikke, H. Yılmaz tarafından ele alınarak, çeşitli cephelerden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yılmaz'a göre, Lowick'in koleksiyonunda bulunan, ancak şimdi kayıp olan bu sikkenin bozuk ve çapaklı şekilde darp edilmiş olan bir yüzü, Artuk'un daha önce kırıklığı nedeniyle son satırını okuyamadan bıraktığı ilk sikkenin arka yüzü ile aynı kalıptan çıkmış olup açık ve net bir şekilde okunabilen son satırı ile birlikte, üzerinde: (ضرب عثمان بن ارطغرل بن گندز الپي) “Duribe ‘Osman bin Ertuğrul [bin] Gündüz Alpi” metni yazılıdır. İlk sikke ile aynı olan yüzünde Ertuğrul Gazi'nin babası “Gündüz Alp”in adının (گندز الپي) “Gündüz Alpi” şeklinde daha net bir şekilde okunduğu bu ikinci sikke, Osman adı yanında dedesinin de Gündüz olduğunu açıkça belgelemektedir (Yılmaz, 2018, s. 778-786).

Ayrıca yapılan araştırmalarda yeni ortaya çıkarılan Osman Gazi'nin üçüncü bir sikkesi de burada belirtilmelidir. Katar'da, Doha İslam Eserleri Müzesinde yer aldığı bilinen bu üçüncü sikkenin ön yüzü, ana hatları itibarıyla ikin-

ci sikke ile tıpatıp aynı olduğu gibi arka yüzü de hem ilk hem ikinci sikkeyi tasarlayan tek bir hakkâkin elinden çıkmış gibidir. Osman Gazi'nin 700/1300-1301 yılında, üçüncü sikkesini darbettirirken ön yüzünü kısmen değiştirmesine rağmen, arka yüzünde ilk ve ikinci sikkede de olduğu gibi, ضرب عثمان بن ارطغرل [بن] گندزالي / Darebe Osman bin Ertuğrul [bin] Gündüz Alpi" mizanpajını korumaya devam etmiş olması (Yılmaz, 2019, s. 84-86) konumuz bağlamında çok kıymetlidir.

Osmanlı kroniklerinin tamamında, arşiv belgelerinde ve yukarıda verilen Osman Gazi'ye ait sikkelerde açıkça yazılı olduğu şekliyle, beyliğin kurucusunun isminin, hiçbir şüpheye gerek kalmaksızın "Osman" olduğu ortadadır. Üstelik Türkçe kaynakların tamamı, Osman adı yanında onun babasının adının Ertuğrul olduğu konusunda da müttefiktir. İhtilaf, Osman'ın dedesinin adı ile daha üstteki atalarının ismi üzerinedir. Ama yukarıda belirtildiği gibi, kimi çağdaş Bizans ve Arap kaynaklarında ismin farklı veya yanlış kaydedilmesi, Osmanlı Beyliği'nin kurucusunun ismi üzerinde türlü tartışma ve çelişkilere yol açmıştır. Acaba bu farklı yazım veya yanlışlığın ortaya çıkmasının bir gerekçesi var mıdır? Varsa nasıl bir noktadan kaynaklanmıştır? Buna bir cevap verebilmek mümkün müdür? Özellikle, Osman Gazi ile çağdaş belki de bizzat tanışmış bile olabilecek Pachymeres, bu ismi yazarken neden farklı bir şekilde yazmıştır? Şimdi kısa da olsa bu soruya cevap bulmaya çalışmak, hâlen süregiden tartışma açısından faydalı görünmektedir.

Tarafımızca yürütülen araştırmalarda, bu meselenin kökeninin Arap dilinin bazı nitelikleriyle ilgili olduğu tespit edildiğinden, buradan başlanması isabetli olacaktır. Bilindiği üzere Arapça, Hami-Sami dilleri ailesinin Sami koluna mensup bir dildir. Aslında Arap Yarımadası'na ait bir dil olan Arapça, VII. yüzyıldan itibaren İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte çok geniş bir bölgeyi etkisi altına almıştır. İslam'ın etkisiyle birlikte, zamanla Orta Doğu, Mısır ve Kuzey Afrika'nın yerel dillerine baskın gelmiş ve bu bölgelerin dili hâline gelerek İspanya'dan Uzak Doğu'ya kadar çok geniş bir sahanın üst kültür dili olmuştur. Günümüzde günlük konuşmada bölgeden bölgeye büyük farklılıklar gösterse de Fas'tan İran'a kadar geniş bir bölgede yaşayan insanların ana dilidir. Bu sahalarda kullanım özelliğine göre Arapça, "fasih ve ammi" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fasih (standart veya klasik) Arapça, Kur'an-ı Kerim'in yazıldığı dil olan VII. yüzyıl Hicaz Arapçasının günümüze kadar değişmeden kalan hâli ve Kureyş lehçesidir (Alnassan, 2016, s. 34). Ammi Arapça ise günlük iletişimde ülkeye, bölgeye, yöreye, hatta köylere ve diğer sosyal faktörlere bağlı olarak kuralları ve telaffuzu bakımından oldukça değişiklik gösteren çeşitli lehçelerden oluşur. Türkçeye "Ammice" olarak çevrilebilecek kelimenin aslı Arapçada "ammi" olup bu kelime, ammeye (umum-avam-halk) nispet edilen demektir (İbiş, 2019, s. 2974). Arapların günlük hayatta kul-

landıkları ses, şekil ve kural bakımından Fasih Arapçadan farklılaşan bu dil, ilk zamanlarda fasih şekle yakinken zamanla epeyce uzaklaşmıştır. Böylece Arapların fasih lehçeyle konuştukları dilleri zamanla değişime uğrayarak değişik faktörlerin de etkisiyle Ammice ortaya çıkmıştır (İbiş, 2019, s. 2972).

Arapça üç farklı biçimde sınıflandırılmıştır: Klasik Arapça; Modern Standart Arapça, Diyalektik (konuşma dili-ammi) Arapça. Fusha (Fasih Arapça) ve eski lehçelerle sonradan ortaya çıkan Ammiceyi de içerir. Fusha, edebiyatta ve yazımda yaygındır, Kureyş kabilesinin kullandığı Arapçadır ve Kur'an-ı Kerim'de kullanılan dildir (Algus, 1997, s. 293). Fasih Arapça okullarda ve üniversitelerde öğrenilen-öğretilen, kitaplarda, dergilerde, medyada, yasal belgelerde vb. kullanılan Arapçadır. Neredeyse tüm ana dili konuşanların eşit olarak anladığı standart Arapça biçimidir. Kur'an Arapçasının devamı niteliğinde olan Fasih Arapça, yoğun bir gramer bilgisi gerektirir; dünya çapında okuma ve yazma için öğrenilir ve şiirsel ritme sahip resmî Arapçadır. Arap devletleri resmî dil olarak Fasih Arapçayı kullanırlar; yapı, kural ve telaffuz bakımından hiçbir farklılık göstermediğinden eğitimde ve basın-yayın organlarında bu Arapça kullanılır. Fasih Arapça, etkilerini İslamiyet'in ilk zamanlarından günümüze kadar devam ettirmiştir ve bu açıdan diller arasında eşsiz bir konuma sahiptir. Edebiyatta, bilimsel eserler ortaya koymada, dil kurallarının geliştirilmesinde, dilin devam ettirilip yenilenmesinde ve sonradan ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap vermesinde Fasih Arapça her zaman gelişme içinde olmuştur (Kaddur, 2009, s. 59).

Diyalektik (Ammi) Arapça gayriresmîdir ve Arapların günlük yaşamın her alanında kullandıkları, konuştukları ve iletişim kurdukları dildir. Ammi Arapçanın esasları temelde aynıdır, ancak her Arap ülkesinin kendi lehçesi bulunmaktadır. Ammice (avam dili), tüm Arap halkları tarafından grup farklılıklarına bakılmaksızın kullanılan basit, anlık yerel bir dildir (Hakim, 2011, s. 92). Halkın konuştuğu yerel ve bölgesel dil olan Ammice yüzyıllardır konuşulmaktadır ve Fasih Arapçadan ayrılmaktadır. Arap dünyasında hem yazılı hem de resmî konuşmada ve eğitimde kullanılan resmî dil olan Klasik Arapça hiçbir değişiklik göstermezken günlük iletişimde kullanılan dil ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye ve hatta köylere kadar değişiklik gösterir. Aslına bakılırsa Arapçadaki bu durum, yazılı biçimsel dilin konuşulandan önemli ölçüde farklılaştığı klasik bir "diglossia"⁴ örneğidir. Günümüzde birçok ammi lehçesi bulunan Arapçanın bir sözlüğü, dil bilgisi kuralı veya bir müfredatı yoktur.

⁴ Arap ülkelerinde görülen Klasik Arapça (Kur'an Arapçası) ve yerel Arap dilleri de birer "diglossia" örneğidir. Yani Fusha Arapçayı bilen fakat kendi yöresinde yerel lehçesini konuşanların durumuna dil biliminde "iki dillilik" (diaglossia) denilmektedir. İsviçre'de konuşulan "Schweizerdeutsch" ve yazımda kullanılan "Hochdeutsch-plattdeutsch" varyasyonu da bu duruma örnek teşkil eder.

Arapçada, yazı dili olarak nitelendirilebilecek olan Fasih Arapçadan uzaklaşma veya bozulma çok erken dönemlere gitmektedir. Nitekim burada bozulmadan kastedilen husus, İslamiyet'in ilk yıllarına kadar uzanır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dil hatası yapan birini uyarması, Hz. Ebubekir'in kelimeyi yanlış okumaktansa atlamayı tercih etmesi, Hz. Ömer'in ise yanlış yazılan mektuba tepki vermesi bu problemin ne kadar eskiye gittiğinin kanıtıdır (İbn Fâris, 1991, s. 239). İslamiyet'in Arap Yarımadası'nın dışında yayılmaya başlaması, yani Fasih Arapçadan uzaklaşılması ve Ammi Arapçanın yayılması, hicri I. yüzyıldan itibaren gerçekleşen fetihlerle olmuştur. Bundan ötürü Aramice, İbranice, Farsça, Rumca ve Kıptice gibi başka dillerle karşılaşmış olan Arapçada ciddi bozulmalar meydana gelmiştir. İslam fetihlerinin ardından gelişen Ammi Arapça, Fasih Arapçanın yerini almaya başlamış, Fasih Arapça gündelik hayattan çekilmiş, yerel ve bölgesel lehçeler insanların hissederek konuştuğu yaşayan bir dil hâlini almıştır (Göncü, 2000, s. 12). İslam fetihleri döneminde Arapların Arap olmayanlarla karışması ile dile hem Arapça olmayan yeni kelimelerin girmesi hem de seslerin farklı telaffuzu ile bozulmalar ortaya çıkmaya başlamış ve özellikle de seslerin yanlış veya kelimelerin eksik telaffuzu insanlar arasında yayılmaya başlamıştır (El-Hamed, 1993, s. 13). Arapların çeşitli milletlerle beraber yaşamaya başlaması sonucu yabancı kelimeler iyiden iyiye hissedilmiş ve halk bu yanlış kelime ve kalıpları kendi diliyle kullanmaya başlamıştır (Ez-Zu'bi, 2016, s. 44-45). Birçok kelime, cümle yapısı ve kuralda değişiklik meydana gelmiş böylece fasih dilin yanında ammice dil denilen dil bilgisi kurallarından uzak konuşma dili oluşmuştur (Karadavut, 1997, s. 329-330). Klasik dilciler lehçe kavramını "lahn" veya "hata" olarak görmüşlerdir. Bir eser ortaya koyarken de eseri Fasih Arapçayla kaleme almışlardır. Fakat hicri I. yüzyılda sadece halkın dilinde rastlanan "lahn"li ifadeler hicri II. yüzyıldan itibaren aydınlar arasında da görülmeye başlanmıştır. Klasik dönemde kaleme alınan bu tür çalışmalar genel olarak "Lahnu'l-avam veya Lahnu'l-amme" gibi adlar altında kaleme alınmıştır (Yazıcı, 1996, s. 162).

Abbasi Dönemi'nde (750-1258), özellikle ilk asırlarda Ammice yayılmaya başlamıştır. Ammice hicri III. yüzyılda etkisini iyice artırmış ve özellikle hicri IV. yüzyılda saray ve çevresinde önem kazanmış, edebiyatta da yaygınlaşmış, bazı şairler ve edebiyatçılar Ammice kelime ve terimlere yer vermeyi tercih etmişlerdir. Yine temelde Kur'an dili olmasına bağlı olarak Fasih Arapçaya büyük bir saygı gösterilmiş, fakat bu saygı çoğunlukla dinî sahada kalmıştır. Bu dönemde Ammi Arapça aydınlar tarafından kullanılmış; öğrencilerin hocalarını Ammi Arapçayla eser vermeye zorlamalarıyla Ammi Arapça, eserlerde yaygınca kullanılmış ve hatta bu dönemde fasih konuşan kişilerle alay edilmiştir (Yazıcı, 1996, s. 161-162).

Değişen şartlara göre kimi zaman Ammiceye bakış açısı değişmiş ve bu dönemde fasih dili korumak amacıyla çeşitli çabalar sarf edilmiştir. Fakat tüm bu çabalara rağmen, Ammicenin yayılmasına engel olunamamıştır. Bu dönemde Arapçaya giren yabancı sözcüklerin, kuralların ve kullanımların sayısı artmış; hatta edebî dilde yazı dili olarak da kullanılmış ve bazı şairler, şiirlerinde bu sözcüklere ve Fasih Arapçaya göre hatalı kullanımlara da yer vermişlerdir (Tüccar, 1993, s. 412-413). Fasih Arapçaya göre yozlaşmış bir Arapça olarak nitelendirilen Ammice, Emeviler ve Abbasiler Dönemi'nde ciddi bir sorun olarak görülmüş ve Fasih Arapçanın yerini almaması için çalışmalar yapılmıştır (Fück, 1980, s. 90). Hatta Arapçanın yozlaşması konusunda İbn-i Haldun kimi uyarılarda bulunmuştur (İbn-i Haldûn, 2004, s. 378).

Halkın her türlü günlük ihtiyaçlarını ve birbirleriyle iletişimlerini sağladığı Ammicenin genel özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Fasih Arapçaya göre daha basit bir gramer yapısına sahiptir.
2. Lehçeye bağlı olarak da değişebilen farklı telaffuz edilmiş harfler ve sesler vardır.
3. Belirli lehçelerden farklı bazı sözcükleri veya ifadeleri vardır.
4. Sadece kişisel veya eğlenceli bir dokunuş istendiğinde yazılı olarak gerçekleşir.
5. Daha rahat bir kelime hazinesi ve tarzı vardır.

Yukarıda Arapça dil yapısı hakkında verilen bu kısa bilgiler ışığında, Osman ismindeki s/t ses dönüşümüne bakılmasında fayda vardır:

Arap ülkelerinde kullanılan yerel lehçeler (Ammi Arapça), Fasih Arapçanın büyük etkisine maruz kalmış olsa da lehçe olmaktan çok kendi başlarına bir dil özelliği sergilemektedir. Örneğin Kahire'de konuşulan lehçe, İskenderiye'de konuşulan lehçe, Saide'de konuşulan lehçe ve Doğu'da konuşulan lehçe tamamen birbirinden farklıdır. Bu özellik bütün Arap ülkeleri için geçerlidir. Bununla beraber genellikle beş baskın grupta sınıflandırılır: Mağrip (Libya, Tunus, Cezayir, Fas ve Batı Sahra), Mısır (Mısır ve Sudan'ın bazı bölümleri), Levanten veya Şami (Filistin, Suriye, Lübnan ve Ürdün), Irak ve Körfez (Katar, Kuveyt, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Umman, Yemen) (El-Cundî, 1983, s. 130).

Arap devletlerinin resmî dili olan Fasih Arapça, bu ülkelerde yaşayan insanların öğrenim hayatlarında ikinci bir dil gibi öğrenilir. Fasih Arapça zor ve çok kurallı olduğu için, insanlar daha kolay ve kuralsız dili kullanılmakta ve bu durumda Fasih Arapçadaki gramer kurallarına uyulmamakta; şekil, yapı bozulmakta ve sesler yanlış söylenerek hatalı telaffuz edilmektedir (Farîha, 1989, s. 94). "Peltek s" (ث) harfi Ammi Arapçada yanlış telaffuz edilen harf-

lerden biridir. Bu harf bir çok ülkenin Ammi Arapçasında özellikle de Suriye, Lübnan, Fas, Filistin ve Mısır lehçelerinde, çoğunlukla *tâ*' (تاء) bazı durumlarda da *sîn* (س) harflerine dönüşür (Dayf, 1994, s. 147; Atilla, 2013, s. 48; Göncü, 2000, s. 43).

Dayf, Ammi Arapça ile Fasih Arapçayı karşılaştırdığı *Tahrifâtu 'l-'ammi-yeli 'l-fushâfi 'l-kavâ'id ve 'l-binyât ve 'l-hurûf ve 'l-harakât* isimli eserinde Ammicede, “peltek s”nin bulunmadığını ve bu harfin “t” olarak telaffuz edildiğini belirtmiştir (Dayf, 1994, s. 148). Yine aynı şekilde Omar, Levanten Arapçası ile Mısır Arapçasını karşılaştırdığı *Levantine and Egyptian Arabic* isimli eserinde yine aynı şekilde “peltek s” sesinin “t” olarak telaffuz edildiğini ortaya koymuştur (Omar, 1976, s. 23).

Örneğin klasik Arapçada iki ve üç sayılarının yazımında “peltek s” harfi kullanılırken bu harf Levanten (Şami) Arapçasında “t” olarak telaffuz edilmektedir. Bu durumda iki anlamına gelen “اثنان” – isnân-tnain olarak üç anlamına gelen “ثلاثة” – selase-talâta olarak telaffuz edilmektedir (Omar, 1976, s. 23-24). Abu Kwaik ve diğerlerinin Şami (Levanten; Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin) lehçesi üzerine yaptıkları çalışmada, araştırmaya katılanlardan kendi lehçeleriyle bir cümle yazmalarını istemişlerdir. Araştırmaya katılanların verdikleri bir örnekte “الدرس اليوم كان كثير حلو وما حسينا بملل بالمرّة” (âlders' âlyom kân ktiyr hluw mâhsyn abmill bil'marra- Bugün ders ÇOK güzeldi, hiç sıkılmadık) cümlesinde “çok” anlamına gelen “كثير” (kesir) sözcüğü ث ile değil ت ile yazmalarıdır (Abu Kwaik, Saad ve ark., 2013, s. 3649). Yine aynı şekilde Alnassan *Written and spoken Arabic in Syria* (Suriye’de Arapça konuşma ve yazma) başlıklı makalesinde lehçeler arasındaki telaffuz farkını araştırmış ve çalışmasında كسير (kesir) sözcüğünde yer alan “ث” sesinin, “t”ye dönüşerek كثير (ktiyr) olduğunu, “müselles (üçgen)” sözcüğünün “mütellet” olarak telaffuz edildiğini örnek olarak vermiştir (Alnassan, 2016, s. 47). Suriye, Lübnan, Fas, Filistin ve Mısır lehçelerde “peltek s”nin *tâ*' (تاء) olarak telaffuz edildiği durumlara örnekler ise aşağıdadır (Atilla, 2013, s. 48):

تلج (selc-kar) yerine تلج (telc)

ثوم (sum-sarımsak) yerine توم (tum)

ثور (sevr-öküz) yerine تور (tavr)

بَعَثَ (ba'as-gönderdi) yerine بَعَتْ (ba'at)

أَكْثَرُ (ekser-daha çok) yerine أَكْتَرُ (ekter)

1256-1327 yılları arasında yaşamış İslam coğrafyacılarından el-Dımaşkî'nin (Şeyhür'rabve) *Nuḥbetü 'd-dehr fi 'acâ'ibi 'l-berve 'l-bahr* isimli eserinin 52. sayfasında yer alan ve burçları gösteren çizimde “peltek s” ile yazılması gereken “sevr” (ثور -boğa) kelimesi “tevr (تور)” olarak yazılmıştır

(el-Dımaşkî, 1886, s. 52). Bu örnek “peltek s” harfinin o dönemde Ammicenin yazı diline yansımaları bakımından oldukça önemlidir.

Arapçadaki “peltek s” harfi İngilizce açısından bir sorun oluşturmamaktadır. Bu ses İngilizcede, Arapçadaki gibi dilin dışların arasına değiştirilmesiyle çıkarılır ve “th (θ)” olarak ifade edilir. *Think, three* veya *thanks* kelimelerinde bu durum görülebilir. Eski Yunan kökenli olan ve Türkçe, Batı dilleri ve Arapçada bulunan Katolik ve Ortodoks kelimeleri bu duruma iyi birer örnek oluşturmaktadır. Her iki sözcük Türkçede “t” sesi ile telaffuz edilirken Batı dillerinde “th” harfleri, Arapçada ise “peltek s” harfi ile yazılmaktadır. Katolik sözcüğü İngilizce *Catholic*; Almanca *Katholisch*, Latince *Catholicus*, Yunanca *Καθολικός* (*Katholikós*) şeklinde; Arapçada “peltek s” ile الكاثوليكية (*el'kâthulikiya*) yazılmaktadır. Aynı şekilde Ortodoks kelimesi de İngilizce *Orthodoxus*, Almanca *Orthodox*, Latince *Orthodoxa*, Yunanca *Ορθόδοξος* (*Orthodoxos*) şeklinde “th” ile; Arapçada “peltek s” ile الأرتودوكسية (*al'urthudhuksiya*) şeklinde yazılmaktadır. Benzer bir durum Orta Çağ'ın ünlü tarihçisi İbnü'l Esir'in (ابن الأثير) adı için de geçerlidir. Zira yine Arapça olması sebebiyle “peltek s” ile yazılan bu müellifin adı, İngilizce kaynaklarda “Ibn al-At-hir” şeklinde yazılmaktadır.

Bilindiği üzere, Bizanslıların Araplarla temas hâlinde ve etkileşim içinde olduğu Arapça, Levanten Arapçasıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, Levanten Arapçası da Ammi Arapçanın çok baskın olduğu bir sahadır. Bu bölgede “peltek s”, “t” olarak telaffuz edilmektedir. Gerek Bizans gerekse Latin kaynaklarının yazıldığı dönem aslında Arapçanın Arabistan dışındaki Sami halklarının kendi dillerini bırakıp Arapçayı benimsedikleri döneme denk gelmektedir. Bu dönem İslam fetihlerinin Arabistan Yarımadası dışında gerçekleştiği bir dönemdir. Bu dönemde Ammi ve Fasih Arapça mücadelesi de söz konusudur. İslamiyet'in hızla yayıldığı bu yıllarda Ammice, Fasih Arapçanın önüne geçmiş ve pürüzsüz Arapçanın kullanılmadığı Ammice eserler kaleme alınmıştır. Ammi Arapça, Klasik Arapçayla temelde benzer özellikler gösterse de Klasik Arapçanın şekil, yapı, telaffuz ve kuralları bakımından yozlaşmıştır. Yani kelime türetme, ekler, isimlerin çoğul ve tekil durumları ile seslerin telaffuzu bozulmuştur.

Osman isminde yer alan ع (ayn) ve ث (peltek s) harfleri Arap olmayanlar tarafından telaffuzu zor seslerdir. “Ayn” sesi Sami dillerinde bulunur, fakat bu ses ne Türkçe ne Farsça ne de Batı dillerinde bulunmaktadır. Arap harflerini kullanan Türkçe, Farsça ve Urducada “ayn” sesi kendi sözcüklerinde kullanılmaz, sadece Arapça kökenli sözcüklerin yazımında kullanılır ve konuşmada telaffuz edilmez. Bu yüzden de farklı şekillerde çıkarılır. Osmanlıcada yer alan “ayn” harfi telaffuz sırasında ya hiç okunmaz ya da kesmeye yol açacak şekilde “a, e, i, o, u, ü” şekillerinde telaffuz edilir. Örneğin Arapçada “ayn”

harfi ile yazılan عثمان kelimesinde “o” harfine dönüşerek Osman, عمر kelimesinde de “ö” harfine dönüşerek Ömer şeklinde telaffuz edilmektedir. “Ayn” harfi yine عدنان Adnan, علم ilim, عرف örf, علوی ulvi, عريان üryan, مسعود mes’ut ve شعر şiir kelimelerinde görüldüğü gibi farklı şekillerde telaffuz edilmektedir.

Gırtlak yapısından dolayı ana dili Arapça olmayan toplumlar özellikle Fasih Arapçada olup başka dillerde olmayan sesleri telaffuz ederken zorlandığından bu sesleri farklı şekillerde telaffuz etme yoluna gitmiş ve herkes kendi dilinde bu sese en yakın sesi çıkarmıştır. Osman isminde, ana dili Arapça olmayan biri için telaffuzu zor olan ع (ayn) ve ث (peltek s) sesleri bulunduğundan farklı dillerde farklı şekillerde söylenmesi de kaçınılmaz bir durumdur. Ammî Arapçada “peltek s” harfinin “t” olarak telaffuzuna bağlı olarak عثمان” (Osman) ismi عثمان Itmân” olarak telaffuz edilmiş ve bu şekilde kayıtlara geçmiştir (Dayf, 1994, s. 149). Bu nedenden dolayı gerek o dönemin Arapça kaynaklarında ve gerekse Bizans veya Latin kaynaklarında, Osman ismi Ammi Arapçadaki telaffuz şekliyle yani “Atmân (Otman, Itman veya Utman)” olarak yer almış fakat bu filolojik özelliği bilmeyen veya bilmezden gelenler yüzünden bazı Bizans kaynaklarında “Atman” şeklinde kaydedilen isim, zamanla yanlış giden bir tartışma güzergâhı meydana getirmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak, yukarıda görüldüğü üzere bazı çağdaş Bizans kaynakları ile bir Arap coğrafyacının Osmanlı Beyliği’nin kurucusunun ismini, Türkçe şekli olan “Osman”dan farklı yazması neticesinde, Osmanlı kuruluş meselesi çerçevesinde kalmak kaydıyla, isme dair pek çok cepheden koyu bir tartışma başlatılmıştır ve hâlen süregelenmektedir.

Sadece bahsi geçen ismin farklı yazımı ve buradan hareketle çeşitli konularda tartışmayı başlatan Batılı araştırmacılar, bu sayede hangi konularda nerelere kadar gidilerek zeminsiz fikirler ileri sürülebileceği hususunda da ilginç örnekler vermişlerdir. Başka hiçbir kanıtları olmaksızın yalnızca ismin yazım şeklinden hareketle, Osman’ın Türk olmadığı, Müslüman olmadığı, Anadolu’ya doğudan değil kuzeyden geldiği, bu adın kişi ismi değil bir askerî unvan olduğu vb. pek çok konuda, son derece uçuk fikirler ürettikleri hemen dikkati çekmektedir. Yabancı araştırmacıların icat ederek tartışmaya açtıkları bu konu, ilginç ve çekici geldiğinden olacak ki pek çok Türk araştırmacı tarafından da rağbet görmüştür.

Tarafımızca yürütülen araştırmalarda, bu meselenin Arap dilinin bazı nitelikleriyle ilgili olduğu tespit edilmiş ve soruna bu açıdan yaklaşılmıştır. Bilindiği üzere Arapça ve Türkçe dil ailesi ve yapı bakımından oldukça farklıdır. Arapçada, Türkçeden farklı sesler bulunduğu gibi Türkçede bulunan bazı ses-

ler de Arapçada yoktur. Dolayısıyla Türkçede bulunmayan, Arapçanın bu özel seslerinin telaffuzunda Türkler, çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Bununla beraber Arapçanın dünyada tipik bir “diglossia” örneği olması da ayrı bir sorundur. Yani resmî yazışmalarda okullarda ve kitaplarda kullanılan Arapça ile sokakta ve çarşı-pazarda konuşulan Arapçanın farklılaşması, tarih boyunca ciddi bir mesele hâline gelmiştir. Belirtilen farklılaşma ses, yapı, kelime ve gramer boyutunda gerçekleşmektedir. Bu durumda Fasih Arapçada yer alan sesler, gerek Arap olmayanlar tarafından gerekse Ammi Arapçada farklı şekillerde telaffuz edilip yazılabilmektedir.

Arabistan Yarımadası dışındaki Arap toplumlarında yaygın olan Ammi Arapça, esasında bir konuşma dilidir. Ammi Arapça, ilk başlarda fasih dile yakınken ilerleyen zamanlarda gerek gramer kuralları gerekse seslerin telaffuzu bakımından fasih dilden uzaklaşmıştır. Başlangıçta Fasih Arapça olarak konuşulan dil zamanla değişmiş ve diğer faktörlerin etkisiyle Ammi Arapça yani günlük konuşma dili ortaya çıkmıştır. Buradaki değişim sadece fasih Arapçadaki seslerin bozulmasıyla sınırlı kalmamış, Fasih Arapçada olmayan “g, p, ç, o” gibi sesler de Arapça konuşma diline girmiştir. Arapçaya sonradan giren bu sesler; günümüzde özellikle Ürdün, Filistin, Lübnan, Suriye, Irak ve Kuzey Afrika'daki Arapçada oldukça yaygındır.

Yukarıda izah edildiği üzere, bu çerçeveden bakıldığında Osmanlı Beyliği'nin kurucusunun ismi meselesinin çözümü son derece basittir. En başından başlanırsa kısaca şöyle bir izahat yapmak mümkündür: İslam devletinin daha ilk yıllarında Suriye topraklarında Müslümanlarla karşılaşan Bizanslılar, onların kullandığı hâl ve şekliyle Arapça ile tanışarak onlardan gördükleri biçimde almış olmalıydılar. Üstelik Bizanslılarla Arapların temas hâlinde olduğu dönem aynı zamanda Arap dünyasında ammi-fasih mücadelesinin şiddetli olduğu dönemdir. O dönemde Ammice, Fasih Arapçanın önüne geçmiş ve yazı dili olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bizans kaynakları gerek yazılı kaynaklarda gerekse yazılı olmayacak şekilde Fasih Arapçadaki bu sesleri farklı şekillerde almış ve bu sayede Bizanslılar harf ve ses değişimleri ile kimi farklılıkları doğrudan Araplardan alarak Latince ve Yunancaya da bunları aktarmışlar. Böylece bozuk Arapça olarak nitelendirilebilecek Ammi Arapçanın bu sesleri ve kimi kelimelerinin Batı dillerine geçmesini de sağlamışlardır. Fasih Arapça gramer kurallarında bulunmayan bu ayrıntıyı Arapçayı en iyi şekilde öğrenenler dahi bilmemektedirler.

İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika ülkelerinde; Suriye, Lübnan, Irak'ta Aramice ve Süryanice, Mısır'da Kıpti dili ve Berberi dillerin konuşulduğu bilinmektedir. Belirtilen bölgeler İslam'a geçtikten sonra kullanılan Arapça bu dillerden fazlasıyla etkilenmiştir. Buna rağmen yerel lehçeler

korunmuş, çok sayıda ve farklı Arap lehçesi ortaya çıkmıştır. Araplar kendi aralarında yerel halk dilini (Ammice) kullanırken gazete, dergi ve kitaplarda, televizyon programları, tiyatro, haber ve diplomaside Standart Arapçayı (Fusha) tercih etmektedir. Özetle, Ammi Arapçayı konuşan bir kişi Fasih Arapçayı öğrenmekte, anlamakta ve kullanmakta çok fazla zorluk yaşamazken Fasih Arapçayı öğrenmeye çalışan Arap olmayan bir kişi ise Ammiceyi anlamakta çok büyük zorluk çekmektedir; hatta bildiği seviyeye göre durum değişmekte ve bazen konuşulan Arapçadan hiçbir şey anlamamaktadır. O dönemden günümüze kadar Irak ve Suriye'deki bu bölgesel farkı bilmek ancak Ammiceyi öğrenmek veya bu sahada yaşamakla mümkün olur. Zaten Bizanslılar da Arapçadaki bu bölgesel farkı Suriye topraklarında öğrenmişlerdir. Hâliyle pek çok sözcükte var olan telaffuz ve kullanım farkı özel isimlerde de görülmektedir. Böylece Arapça bir isim olan Osman, "Atman" şeklinde öğrenilmiş ve Pachymeres ve diğerleri de bu ismi öğrendiği gibi kaydetmiştir.

Şu hâlde üzerinde durulan mesele, Arap dili ve yöresel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Ammi Arapçanın yaygın olduğu Irak ve Suriye Arapçası halk ağzında/dilinde "peltek s" harfinin "s" değil "t" sesi olarak sesletildiği ve "ayn" harfinin de "a, ı, u" şekillerinde telaffuz edildiğini bilmek sorunu tamamen çözmektedir. Arapçada ع (ayn) ve ث (peltek s) harfleriyle yazılan fakat Ammi Arapçada farklı şekillerde telaffuz edilen bu iki sesin, Batı dillerinde ve Türkçede karşılığı bulunmadığından, bahsi geçen dillere geçişleri bazı değişimlerle birlikte gerçekleşmiştir.

Benzer isim ve kelimeler gibi, bu ismin telaffuzu da zikredilen dillerdeki ağız yapısına uygun bir şekilde gerçekleşmiştir. Böylece "Osman" adı "Atman" a dönüşmüştür. Kaldı ki, günümüzde bile Osman ismi, Ammi Arapçada "ı, a, u" seslerinde gırtlaktan *ayn* harfi ile "Itman, Atman, Utman" şeklinde telaffuz edilmektedir. Zaten Osman ismindeki sorun ve tartışma Türkçede ve Türkçe kaynaklarda değil, Bizans kaynaklarındaki yazımdan ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Abu Kwaik, K., Saad, M., Chatzikiyriakidis and Dobnik, S. (2013). *Shami: a corpus of Levantine Arabic dialects*, https://www.academia.edu/37972318/Shami_A_Corpus_of_Levantine_Arabic_Dialects. (10.04.2020).
- Alderson, A. D. (2018). *Osmanlı hanedanının yapısı* (çev. Hakan Abacı). İstanbul: Alfa Tarih.
- Algus, M. (1997). *Lugatal-Quraish*. Riyad: Dar'al-Ma'reg al-Dewliya lil'nashr.
- Alnassan, A. (2016). Written and spoken Arabic in Syria: towards the development of teaching Arabic as a foreign language at the Higher Language Institute of Damascus. In *The 4th FLLT conference proceedings by LITU, foreign language learning and teaching, June 2016, Bangkok, Thailand, 4(1)*, pp. 33-45. Thailand.

- Altuğ, U. (2020). *Cihan imparatorluğunun kurucusu Osman Beg*. İstanbul: Kronik.
- Artuk, İ. (1980). Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Gazi'ye Ait Sikke. *Türkiye'nin sosyal ve ekonomik tarihi (1071-1920): 'birinci uluslararası Türkiye'nin sosyal ve ekonomik tarihi kongresi' tebliğleri* (ed. O. Okyar, H. İnalçık) içinde s. 27-33. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Atilla, E. (2013). *Arap lehçelerinde harflerin değişmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bazin, L. (1979-80). Antiquité méconnue du titre d'Ataman. *Harvard Ukrainian Studies*, 3(4), 61-70.
- Danişmend, İ. H. (1971). *İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi I*. İstanbul: Türkiye.
- Dayf, S. (1994). *Tahrifâtü'l-'ammîyeli'l-fushâfi'l-kavâ'idve'l-binyâtve'l-hurûfve'l-harakât*. Kahire: Dârü'l-Me'ârif.
- el-Dimaşkî, Ş. (1886) *Nuḥbetü'd-dehr fi 'acâ'ibi'l-berve'l-baḥr* (ed. M.A.F. Mehren). St. Petersburg.
- el-Cundî, A. (1983). *el-Lehcâtu'l-'Arabiyye fi't-Turâs*. İskenderiye: Darul-'Arabiyyeli'l-Kitâb.
- el-Hamed, G. K. (1993). *Tekevvun'al-'Arabiyyat al-fushâ*. Amman: Mecmau'l-Lugati'l-'Arabiyyati'l-Ürdüniyye.
- Ez-Zu'bi, F. A. (2016). *Eseru'l-lehecâti'l-âmmiyye ve lugatu'l-cevvâl ale'l-fushâ*. www.alarabiahconference.org. (05.04.2020).
- Emecen, F. (2002). Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan fetret dönemine. *Türkler* (ed. H. C. Güzel-K. Çiçek-S. Koca) içinde Cilt 9, s. 15-32. Ankara: Yeni Türkiye.
- Erzi, H. A. (1942). Osmanlı devletinin kurucusunun ismi meselesi, *Türkiyat Mecmuası, VI-VII (1940/42)*, 323-326.
- Fariha, E. (1989). *el-Lehcât ve uslubu dirâsetiha*. Beyrut: Dârü'l- Cîl.
- Felicity, R. (1998). *The German language in Switzerland: multilingualism, diglossia and variation*. Bern: Peter Lang.
- Ferguson, C. (1959). Diglossia. *Word*. 15(2), 325-340.
- Fück, J. (1980). *el-'Arabiyye dirâsât fi'l-luğave'l-lehecâtve'l-esâlib* (çev. Ramazan Abduettevvab). Kahire: Mektebet ül-Hancı.
- Göncü, T. C. (2000). Arap dilinde fasih-avam dil meselesi. *The Journal of International Social Research*, 3(10), 2010-2017.
- Hakim, R. (2011). *Mustavayât isti'meli'l-luğati'l-'Arabiyye-beyne'l-vaki've'l-bedil*, Cezayir: Câmî'atu Mavlid Me'merî, Kulliyetu'l-Edâbive'l-Luğât.
- Heywood, C. J. (1999). Osmanlı Devleti'nin kuruluş problemi: yeni hipotez hakkında bazı düşünceler. *Osmanlı* içinde Cilt 1, s. 137-145. Ankara: Yeni Türkiye.
- Heywood, C. J. (2000). Filling the black hole: the emergence of the Bithynian Atamanates. In *The great Ottoman-Turkish civilisation* (ed. Kemal Çiçek) Volume 1, p. 107-115. Ankara.

- Hilal, A. H. (1993). *el-Lehcâtu'l-'Arabîyye neş'eten ve tatavvuran*. Kahire: Mektebet'ul- Vahbe.
- İbiş, M. (2019). Arap dilinde Âmmice ve fushâ tartışmaları. *Social Sciences Studies Journal*, 5(36), 2970- 2975.
- İbn Fâris, A. b. F. (1991). *Mu'jem va maqayees al-luga* (ed. Abdüsselâm Muhammed Harun). Beyrut: Dar'al-Cil.
- İbn-i Haldûn (2004). *el-Muḳaddime* (ed. Abdullah Muhammed ed-Dervish). Şam: Dâr 'el Ya'rub.
- İnalçık, Ş. (1948). İbn Hacer'de Osmanlılara dair haberler. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 6(3), 189-195.
- Kaddur, M. (2009). Arabic language and language idea. *Mecellet u Mecme'i'l-Lügati'l-'Arabîyye bi Dimesk*, 84(1), 59-72.
- Karadavut, A. (1997). Arap dilinde Lahn'in doğuşu. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 326-347.
- Lindner, R. P. (2013). The settlement of the Ottomans. In *A world of empires* (eds. Juergen Paul, Nomad Aristocrats) p. 131-142. Wiesbaden.
- Melikof, I. (2000). İlk Osmanlıların toplumsal kökeni. *Osmanlı Beyliği 1300-1389* (ed. E. A. Zachariadou) içinde s. 149-158. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Omar, M. K. (1976). *Levantine and Egyptian Arabic*. Washington: Foreign Service Institute.
- Şahin, H. (2007). Otman baba. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde Cilt 34, s. 6-8. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Turan, O. (1993). *Selçuklular zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi.
- Turgut, V. (2016). Osman Gazi'nin kimliği meselesi ve cihanşümûl bir devlete isminin verilmesinin sebepleri üzerine. *Akademik İncelemeler Dergisi*, (11)1, 83-120.
- Tüccar, Z. (1993). Dahil. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde Cilt 8, s. 412-413. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yazıcı, H. (1996). Arapçada mahalli lehçelerin yazı dili yerine kullanılma teşebbüsleri. *İlmi Araştırmalar*, 2, 159- 174.
- Yılmaz, H. (2018). Osman Gazi'nin kayıp ikinci sikkesi ve Osmanlı kuruluş tartışmalarına etkisi. *Ab-ı Hayat'ı aramak Gönül Tekin'e armağan* (yay. O. Kolbaş-O. Üçer) içinde s. 763-778. İstanbul: Yeditepe.
- Yılmaz, H. (2019). Osman Gazi'nin 700/1300-1301'de Yenişehir'de bastırıldığı üçüncü sikkesi. *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4 (Söğüt Özel Sayısı), 84-86.
- Yılmaz, H. (2020a). Osmanlı Devleti'nin kurucusunun gerçek adı Osman mı, Otman mı?/1. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, 67/399, 28-35.
- Yılmaz, H. (2020b). Osmanlı Devleti'nin kurucusunun gerçek adı Osman mı, Otman mı?/2. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, 67/400, 16-23.

Extended Summary

One of the ongoing debates about the Ottoman Empire, that is one of the most important powers in the world history, is for the name of the founder of the Ottoman Principality. It was founded at the end of the 13th century and has dominated three continents for centuries. It is no wonder that the name of the founder has also discussed, considering that many aspects of the establishment of a political organization remain mysterious until today that has become a world power while still being a small principality (beylic) among other principalities in Western Anatolia. But if we go into the particulars of the issue and look at where the problem grew out of, in several contemporary works; it will be noted immediately that some Byzantine sources and the work of a Muslim author stemmed from the spelling of the name of the founder of the principality. In some Byzantine sources, the name, in forms of *Atman*, *Ataman*, *Atuman*; the recording of the Arab geographer Al-Umari as *Tuman / Taman* in his work has led to quite different interpretations, without any other evidence, only from the spelling of the name. So much so that in these comments, modern Ottoman historians questioned the ethnic origin of the founder in terms of military, religious and cultural aspects and entered into deep discussions. Among them; many authors from abroad and domestically, especially in names such as de Deguignes, Giese, Taeschner, Erzi, and Heywood, entered a variety of different advances in the course, but although this added richness to the Ottomans' establishment discussions, the problem could not be resolved.

When we look at this issue in the Turkish literature, it can be seen that quite a lot of discussions were held even in those years. Various historians in Turkey have long seen that the name of the founder of the Ottoman State was recorded in Christian, Muslim and Ottoman sources in different ways, and based on these some suggestions were made. The name *Osman* is mentioned in al-Umari (1300-1349) as *Taman / Tuman* in the place taken from the Genoese Balaban and in the place given by Sheikh Haydari Uryân as *Osman*. al-Umari, who wrote Osman Beg's name in a different way, seems to have written the same name in one correct and the other in the wrong form, that is, as a simple human error. Moreover, even though it is a little late, it will be remarkable that the name is spelled correctly when records of another contemporary Arab geographer, Ibn Hacer (1372-1449) are examined.

Otman or *Otman Baba* names are pointed out that the name *Osman* was said to be among the Turkmen in the form of *Otman* and close to Arabic pronunciation. This situation is based on information about the life of *Otman Baba*, a sheikh of Kalenderi, based on the work named *Vilayetname-i Otman Baba*, which was written five years after his death by one of his caliphs, Little Abdal.

In another study on the subject, after the examination of the Ottoman genealogy, Ertugrul himself, his predecessor, siblings and granddaughter took Turkish names, but it was pointed out that the son of Osman had a name besides of *Osman* in this context. Whether the name was later converted to Islamic form was examined by the researchers.

In addition, the fact that no name besides of the *Osman* was coincidentally encountered in all Turkish sources, Ottoman chronicles and Ottoman archival documents studied until today, did not pose a problem with the name of the founder of the Ottoman Principality. Anyway, the controversy of this name originated entirely from Byzantine and Arabic sources. Apart from this, the record of “Osman bin Ertuğrul” in Arabic letters on both sides of the first coin of the Ottoman Empire in 1980, leave no room for doubt the fact that the name of the founder of the Ottoman Principality was the Arabic form as *Osman*.

As a matter of fact, the name recorded as *Osman* in all Turkish sources with all Ottoman chronicles, especially the way of writing in Byzantine sources, is completely related to the features of colloquial Arabic. With the establishment and rapid expansion of the Islamic State, the Arabic language has changed and started to diversify with some features, and Arabic has since differentiated in terms of the pronunciation of the sounds, vocabulary and grammar rules.

Arabic is divided into two categories as classical Arabic (*fusha*), which is the dialect of Quraysh and used as a written language in official affairs, and colloquial Arabic (*colloquially*), which is used as a spoken language in daily life and varies considerably in terms of rules and pronunciation depending on the country, region and vicinage. Colloquial Arabic grammar rules are quite different from classical Arabic in terms of sounds and words. In areas outside of Arabia, where colloquial Arabic is used extensively, sounds such as *ç, j, p, g, o* and *ö* are used, as well as the pronunciation of words are not disturbed. In classical Arabic, the pronunciation of sounds in colloquial also differs. Of these, especially the pronunciation of the pelt letters changes remarkably. The letter “s”, pronounced as *lispily* in Classical Arabic, is spoken as “t” in Arabic, the daily speaking language. The name Osman, with “s” written *lispily* in Syria, Iraq, Jordan, Lebanon, Palestine and Egypt, where Colloquial Arabic is widely spoken, is said to be *Itman, Atman* or *Utman*. With the spread of Islam outside the Arabian Peninsula, colloquial Arabic has become widespread and has surpassed classical Arabic. In fact, colloquial Arabic, which was normally the language of speech, was used as a written language and works written in colloquial Arabic were revealed.

As a result, the difference in the phraseology and spelling of other words was also seen in the name Osman; therefore, the name *Osman*, which was spoken and even written as *Atman, Itman* or *Utman* in colloquial Arabic, in the region where the Byzantine-Arab theme was intense since the first ages, it seems to have also passed to the Byzantine sources as *Atman* in the form of spoken and even written in this field.

